

Inhoud

1. SITUERING.....	2
1.1. Ambitie duaal leren in het volwassenenonderwijs	2
1.2. Maatschappelijke vraag	2
1.3. De organisatie van opleidingen in het volwassenenonderwijs.....	5
1.3.1. De modulaire opleidingsstructuur	5
1.3.2. Werkplekleren in het volwassenenonderwijs.....	5
1.4. Adviezen Vlor en SERV	6
1.5. Projectoproep ESF.....	8
2. PRINCIPES ALS UITGANGSPUNT.....	8
3. TERMINOLOGISCHE AFBAKENING	9
4. DUIDELIJKE VERANTWOORDELIJKHEDEN EN EEN STERK PARTNERSCHAP ONDERWIJS EN WERK.....	11
5. DE CURSIST.....	12
5.1. Het statuut van de cursist in duaal leren.....	13
5.2. Leervergoeding	13
5.3. Matching	13
6. CURRICULUM	14
7. KWALITEITSZORG IN DUAAL LEREN.....	14
7.1. Erkenning van de werkplek.....	15
7.2. Toezicht op het opleidingstraject na erkenning van de leerwerkplek	15
8. VERDERE STAPPEN IN DE BELEIDSVOORBEREIDING	

1. SITUERING

1.1. Ambitie duaal leren in het volwassenenonderwijs

Met het decreet van 30 maart 2018 betreffende duaal leren en de aanloopfase¹ werd duaal leren in Vlaanderen verankerd voor het secundair onderwijs. Er liepen intussen ook proefprojecten waarin leerlingen, scholen en ondernemingen aan de slag gingen met het stelsel van duaal leren in een proeftuinsetting². Vanaf 1 september 2019 gaat duaal leren in het secundair organiek van start, met de bedoeling om jaar na jaar het aantal studierichtingen die duaal worden aangeboden uit te breiden en duaal leren breed te positioneren als volwaardige kwalificerende leerweg.

In de memorie van toelichting bij het decreet van 30 maart 2018 wordt de doelstelling weergegeven om het stelsel van duaal leren ook uit te breiden naar het volwassenenonderwijs en het hoger onderwijs: *“In eerste instantie focust de hervorming op een implementatie in het secundair onderwijs. Daarnaast is het ook expliciet de ambitie om duaal leren mogelijk te maken in het volwassenenonderwijs en het hoger onderwijs.”*

In de beleidsbrief Onderwijs 2018-2019 werd de ambitie om duaal leren uit te breiden naar het volwassenenonderwijs herhaald: *“Ik werk, samen met mijn collega bevoegd voor Werk, nog deze legislatuur een startnota uit over de opstart van duaal leren in het volwassenenonderwijs aan de hand van het VLOR-advies en het nog uit te brengen SERV-advies. Een overlegplatform in de VLOR zal samen met de belanghebbenden waaronder de SERV nagaan hoe we het duaal leren in het volwassenenonderwijs zullen kunnen introduceren.”*

Ook de beleidsbrief Werk onderschrijft deze ambitie: *“Op 1 september 2018 werd het proefproject “Schoolbank op de werkplek” verder uitgebreid tot 50 duale proefopleidingen. Samen met het overlegplatform, het Vlaams Partnerschap en de sectorale partnerschappen wordt toegewerkt naar een 80-tal duale opleidingen voor schooljaar 2019-2020. ESF ondersteunt met een nieuwe oproep de uitrol van deze duale leertrajecten en lanceert in het najaar 2018 een oproep voor pilootprojecten duaal leren in het hoger- en volwassenenonderwijs.”*

1.2. Maatschappelijke vraag

Maatschappelijke evoluties zoals de toenemende digitalisering, globalisering, vergrijzing van de bevolking veranderen de wereld, en niet in het minst op professioneel vlak. De mate waarin individuen, bedrijven en economieën zich aan deze veranderingen kunnen aanpassen of de voordelen ervan kunnen benutten, hangt in belangrijke mate af van de antwoorden die de onderwijs- en opleidingsaanbieders op deze uitdagingen kunnen bieden.

In Vlaanderen is er op vlak van **levenslang leren** nog een weg te gaan. Het recent gepubliceerde Skills Strategy Diagnostic Report van de OESO over de stand van zaken van het levenslang leren in Vlaanderen, formuleert het als volgt:

¹ <https://www.vlaamsparlement.be/parlementaire-documenten/parlementaire-initiatieven/1231409>

² <https://onderwijs.vlaanderen.be/nl/proefproject-schoolbank-op-de-werkplek>

“Adult learning could be strengthened, in particular for older workers, immigrants, adults in flexible forms of employment and low-skilled adults. Shortages in professional, technical and scientific occupations persist due to a low number of graduates in science, technology, engineering and mathematics (STEM). The use of skills at work could be further enhanced, especially as productivity growth has slowed in recent years.”

Ook in **Vizier 2030 – Een 2030-doelstellingenkader voor Vlaanderen** en in **Visie 2050 – Een langetermijnstrategie voor Vlaanderen** wordt levenslang leren als één van de belangrijkste strategische doelstellingen naar voren geschoven. *“In 2030 volgen drie keer zoveel volwassenen formeel of non-formeel onderwijs of vorming als in 2015.”*³

Uit de ervaringen met duaal leren in het secundair onderwijs, uit de adviezen van de strategische adviesraden en ook uit onderzoek blijkt dat duaal leren ook voor bepaalde volwassenen de meest optimale leerweg kan zijn. Het succes van duale trajecten wordt veelal gekoppeld aan een goede aansluiting van het onderwijs met de noden van de arbeidsmarkt. Dat heeft enkele duidelijke voordelen:

- Bij duaal leren verwerft de lerende een deel van de competenties van de opleiding op de werkplek. De betrokkenheid en verantwoordelijkheid van de ondernemingen in een duale opleiding is groter dan in andere vormen van werkpleklernen. De onderwijsinstelling en de werkplek denken samen na over welke competenties op de werkplek en welke bij de onderwijsinstelling aangeleerd kunnen worden. Dit stelt de ondernemingen in staat om competenties die schaars zijn op de arbeidsmarkt te helpen ontwikkelen en versterken bij de lerenden waardoor de meerwaarde van de opleiding groter wordt. Om het leerproces te bewerkstelligen op de werkplek, voorziet de leeronderneming een mentor die een mentoropleiding gevolgd heeft waardoor de kwaliteit van de opleiding op de werkplek verbetert. Binnen de leeronderneming wordt de ontwikkeling van een leercultuur hierdoor gestimuleerd. Anderzijds kan de samenwerking met de bedrijven de lesgevers en trajectbegeleiders ook helpen om bij te blijven met nieuwe (technische) ontwikkelingen op de arbeidsmarkt.
- Duaal leren kan drempelverlagend werken: zij-instromers (bv. werknemers, werkzoekenden) kunnen gebruik maken van duale leertrajecten om zich professioneel op te werken en maximaal kansen te krijgen in hogere opleidingsniveaus, en via een groeitraject doorstromen of om zich te herscholen. Voor werkenden die de weg naar levenslang leren vandaag moeilijk vinden, kan de functionele setting van duaal leren aantrekkelijk zijn. Bovendien brengt duaal leren het onderwijs fysiek naar de ondernemingen, waardoor de stap naar levenslang leren voor werkenden kleiner wordt.
- Omdat lerenden ook op de werkvloer worden opgeleid, is de opleidingscontext voor een groot deel van de opleiding de werkvloer. Deze zeer reële setting verhoogt de inzetbaarheid van de volwassene. Bovendien zorgt duaal leren voor de opbouw van contacten met werkgevers, waardoor het zoeken naar een job efficiënter gebeurt (cf. SONO-onderzoeken:

³ Vizier 2030: Een 2030-doelstellingenkader voor Vlaanderen, 2019.

Verhaest, Baert, De Rick, De Witte, Laurijssen, Smet & Tobback. 2018: Duaal leren in Vlaanderen: Kansen en gevaren.).

Eind 2017 formuleerde de Europese Commissie het European Framework for Quality and Effective Apprenticeships⁴. Dit kader bevat 14 criteria die na breed overleg met verschillende stakeholders in diverse landen werden vastgelegd. De zogenaamde gidslanden voor duaal leren⁵ voldoen aan meer dan 2/3 van deze criteria waardoor ze van duaal leren een succes hebben gemaakt. Ook in Vlaanderen willen we ons laten inspireren door de criteria in dit raamwerk:

- 1) De onderneming, lerende en onderwijsinstelling sluiten samen een overeenkomst af.
- 2) Er is een partnerschap tussen ondernemers en opleidingsverstrekkers m.b.t. de leerresultaten.
- 3) Mentoren werken nauw samen met onderwijs- en opleidingsinstellingen en leerkrachten. Leerkrachten, mentoren en trajectbegeleiders worden ondersteund en kunnen zich verder professionaliseren.
- 4) De werkplekcomponent zou minstens de helft van het traject moeten bedragen.
- 5) Lerenden zouden verloond en/of vergoed moeten worden.
- 6) Lerenden moeten recht hebben op sociale bescherming.
- 7) De werkplekken moeten voldoen aan relevante regels en voorschriften m.b.t. arbeidsomstandigheden (m.b.t. gezondheid, veiligheid enz.).
- 8) Er is een regelgevend kader dat gebaseerd is op partnerschappen en dialoog met alle relevante belanghebbenden.
- 9) Sociale partners worden betrokken bij het ontwerp en de uitvoering van de trajecten.
- 10) Er is een financiële en/of niet-financiële ondersteuning aan bedrijven/ondernemingen zodat bedrijven kosteneffectieve trajecten kunnen lopen.
- 11) Bij toelatingsvoorwaarden zou er rekening gehouden moeten worden met eerder verworven competenties. De duale trajecten moeten leiden naar erkende kwalificaties. Doorstroming naar andere opleidingsmogelijkheden, ook op het niveau van het hoger onderwijs, zou mogelijk moeten zijn.
- 12) Begeleiding en ondersteuning van lerenden door mentoren, leerkrachten en trajectbegeleiders vóór en tijdens het traject.
- 13) De transparantie van en de toegang tot werkplekken binnen en tussen de lidstaten wordt gewaarborgd.
- 14) Er wordt een kwaliteitskader gehanteerd dat een geldige en betrouwbare beoordeling van de leerresultaten mogelijk maakt. De lerende wordt ook verder opgevolgd na het opleidingstraject.

⁴ [http://europa.eu/rapid/press-release MEMO-17-3586_en.htm](http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-17-3586_en.htm)
<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1526484102559&uri=CELEX:32018H0502%2801%29>

⁵ Met de zogenaamde gidslanden worden momenteel Duitsland, Zwitserland, Oostenrijk en Denemarken gevat. Nederland heeft de laatste jaren grote sprongen gemaakt en wordt nu soms ook in deze lijst vermeld.

1.3. De organisatie van opleidingen in het volwassenenonderwijs

1.3.1. De modulaire opleidingsstructuur

Het volwassenenonderwijs organiseert opleidingen op basis van de door de Vlaamse Regering vastgelegde **opleidingsprofielen**. Deze opleidingsprofielen bevatten heel wat informatie, o.a. over de aan te leren competenties per module van de opleiding en de minimale duur om deze aan te leren. De opleidingsprofielen van beroepsopleidingen bevatten alle competenties zoals die opgenomen worden in de door de beroepssectoren opgestelde beroepskwalificaties⁶.

De pedagogische begeleidingsdiensten van het volwassenenonderwijs en het Vlaams Ondersteuningscentrum voor Volwassenenonderwijs zijn bevoegd voor het ontwikkelen van de opleidingsprofielen. Dit ontwikkelwerk gebeurt in een **ontwikkelcommissie** onder de begeleiding van AHOVOKS, waarin naast de pedagogische begeleidingsdiensten en VOCVO de inhoudelijke experts van de centra voor volwassenenonderwijs het ontwikkelwerk opnemen. Ook VDAB en de betrokken beroepssectoren nemen in de ontwikkelcommissie een adviserende rol op.

De modulaire opleidingsstructuur biedt heel wat mogelijkheden voor de organisatie van het opleidingsaanbod. Modules zijn, cf. artikel 2, §26 van het decreet betreffende het volwassenenonderwijs van 15 juni 2007 *“het kleinste te certificeren deel van een opleiding, ..., dat overeenstemt met een bepaalde inhoud, omvang en een bepaald niveau.”* De meest voorkomende modules in het volwassenenonderwijs hebben een omvang van 40, 60 of 80 lestijden⁷. Hoe de competenties van een bepaalde module georganiseerd worden, behoort tot de autonomie van elk centrum voor volwassenenonderwijs. Zo is het perfect mogelijk om binnen een bepaalde module verschillende organisatievormen te gebruiken, om m.a.w. bepaalde competenties van een module in het centrum en andere competenties op een werkplek aan te bieden.

In de opleidingsprofielen bepaalt de Vlaamse Regering per module welke competenties aangeleerd worden. Soms, ingeval er sprake is van competenties die over verschillende modules worden opgebouwd, staan er pijlen tussen de modules. Die pijlen leggen een volgorderelatie vast. Het basisprincipe van het modulair systeem is immers dat de leerweg uit puzzelstukjes (modules) bestaat, waardoor de lerende telkens kleine onderdelen van de materie verwerft, die elk op zich een deelcertificaat opleveren. Wanneer een cursist dan genoodzaakt is om z'n leertraject te onderbreken, dan kan hij de draad later vlot terug oppikken. De jongste jaren worden deze pijlen minder vaak voorzien in de opleidingsprofielen. Enkel daar waar het beschikken over de competenties uit de ene module echt een voorwaarde is om de bovenliggende competenties te kunnen verwerven, worden pijlen geplaatst.

1.3.2. Werkpleklernen in het volwassenenonderwijs

⁶ Dit gebeurt gaandeweg bij de actualisering van opleidingsprofielen en voor zover er reeds een beroepskwalificatie voor ontwikkeld werd.

⁷ Cf. art.2, 26° van het decreet betreffende het volwassenenonderwijs van 15 juni 2007: “een periode van vijftig minuten als eenheid voor de duur van een onderwijsactiviteit georganiseerd door een centrum voor volwassenenonderwijs.”

Hoewel de term 'werkplekleren' doorheen de jaren niet altijd eenduidig gedefinieerd werd, toch is het idee om te leren op de werkplek zo oud als de mens zelf. Industrialisatie en algemene scholarisatie zorgden voor een toenemende mate van chronologische opdeling tussen een periode van leren en een professionele loopbaan waarin gewerkt werd.

Gelet op de maatschappelijke evoluties (cf. 1.2), het tempo waarmee nieuwe werkvormen en technologieën elkaar opvolgen en de langer wordende loopbanen, groeit ook het besef dat leren en werken elkaar niet chronologisch afwisselen, maar dat leren en werken gedurende de hele loopbaan met elkaar in wisselwerking moeten staan.

Om die reden experimenteert de sector van het volwassenenonderwijs de laatste decennia met diverse vormen van leren, onder andere ook met leren in gesimuleerde of reële werkplekken. De Vlaamse overheid ondersteunt de centra voor volwassenenonderwijs hierbij en stelt een modelovereenkomst ter beschikking van de centra, die het centrum samen met de onderneming en de cursist opmaakt en waar onder andere geconcretiseerd wordt welke competenties op de werkplek aangeleerd worden.

De centra voor volwassenenonderwijs werken ook intensief samen met VDAB, om voor werkzoekende cursisten onderwijskwalificerende opleidingstrajecten (OKOT) op te zetten, met het oog op duurzame inzetbaarheid op de arbeidsmarkt. Ook in deze zogenaamde OKOT-opleidingen wordt in toenemende mate ingezet op werkplekleren, waaruit al heel veel mooie initiatieven en structurele samenwerkingsverbanden zijn gegroeid.

Kortom werkplekleren is in het volwassenenonderwijs niet nieuw. Bij de verdere overwegingen in deze nota dient er dan ook over gewaakt te worden dat deze bestaande goede praktijken verdergezet kunnen worden.

1.4. Adviezen Vlor en SERV

Op vraag van de bevoegde ministers voor Onderwijs en Werk heeft de Vlor een advies uitgebracht over duaal leren in het volwassenenonderwijs. Specifiek werd gevraagd om na te denken over wat begrepen kan worden onder duaal leren in het hoger onderwijs en het volwassenenonderwijs, maar ook over hoe duaal leren er eventueel tot stand kan komen, welk pad gevolgd moet worden en onder welke voorwaarden. Er werd ook gevraagd hoe men de link kan leggen met het secundair onderwijs, zonder evenwel de onderwijsvrijheid van de onderwijsverstrekkers te beperken.

De Vlor stelt in zijn advies⁸ dat men duaal leren als opportuniteit ziet voor het levenslang leren in Vlaanderen en als een manier om de lage participatiegraad van volwassenen aan opleiding en vorming te verhogen. De Vlor is van mening dat het onderscheid tussen duaal leren en andere vormen van werkplekleren in het volwassenenonderwijs voldoende duidelijk moet zijn.

Voor de Vlor moet een opleiding in duaal leren in het volwassenenonderwijs een evenwaardige leerweg worden naast andere leerwegen. De Vlor pleit voor voldoende ruimte om, naast de gemeenschappelijke kenmerken van duaal leren over alle onderwijsniveaus heen, per

⁸ <https://www.vlor.be/adviezen/duaal-leren-het-volwassenenonderwijs>

onderwijsniveau een specifieke invulling te kunnen geven aan de invulling van het concept 'duaal leren'.

In zijn advies onderstreept de Vlor dat deze vorm van leren niet beperkt mag worden tot een bepaald segment van het doelpubliek van het volwassenenonderwijs, met name cursisten met een korte afstand tot de arbeidsmarkt en vraagt ook aandacht voor kansengroepen die nog wat verder van de arbeidsmarkt af staan. Ook pleit de Vlor voor een voldoende brede invulling van de opleidingen in duaal leren, en dit stelsel breder dan voor beroepsopleidingen ook open te stellen voor opleidingen binnen het tweedekansonderwijs.

Verder wijst de Vlor op de noodzaak aan adequate financiering, flexibiliteit in de regelgeving om opleidingstrajecten in duaal leren te kunnen organiseren en voldoende kwaliteitsvolle werkplekken.

Daarnaast geeft de Vlor aan dat onderzocht moet worden op welke manier de huidige opleidingsprofielen aangepast moeten worden om duaal leren te kunnen organiseren.

De Vlor is van mening dat geprofessionaliseerde mentoren op de werkplek een voorwaarde is voor het realiseren van een kwaliteitsvol aanbod duaal leren in het volwassenenonderwijs. In de mentoropleidingen moet bovendien voldoende aandacht besteed worden aan de eigenheid van het volwassenenonderwijs en de eigenheid van (begeleiding van) de volwassen cursisten.

Ook vraagt de Vlor dat een statuut wordt uitgewerkt dat afgestemd is op de volwassen cursisten in een duaal leertraject en voldoende rekening houdt met de verschillende (arbeidsmarkt)situaties waarin deze cursisten zich kunnen bevinden (bv. werkende, werkzoekende, uitkeringsgerechtigde, ...). Het statuut dat uitgewerkt wordt moet een stimulerend kader bieden voor zowel de cursist als de aanbieder van de werkplek.

Het advies⁹ op eigen initiatief van de **SERV** is positief over een uitrol van duaal leren naar het volwassenenonderwijs.

In zijn advies vraagt de SERV om de verdere uitrol van duaal leren niet te beperken tot het formeel volwassenenonderwijs in centra voor volwassenenonderwijs, maar ook andere aanbieders in de oefening te betrekken.

Specifiek voor het volwassenenonderwijs ziet de raad mogelijkheden voor zowel werkenden als werkzoekenden, al zal duaal leren niet voor alle cursisten een gepaste leerweg zijn. De SERV pleit om die reden voor een zekere focus, zowel bij het bepalen van de doelgroep voor opleidingen in duaal leren als bij de selectie van opleidingen die via duaal leren georganiseerd kunnen worden. De SERV onderstreept dat ook in het volwassenenonderwijs het duaal leren door co-creatie vorm moet krijgen als gezamenlijke oefening van de onderwijs- en werkactoren. Net zoals de Vlor pleit de SERV daarnaast voor adequate financiering en goede monitoring.

Tot slot vraagt de SERV dat het duaal leren in het volwassenenonderwijs verder wordt uitgewerkt binnen het Vlaams Partnerschap duaal leren en de sectorale partnerschappen, o.a. op basis van de uitkomst van de ESF-proefprojecten.

⁹ <http://www.serv.be/serv/publicatie/advies-duaal-leren-volwassenenonderwijs>

1.5. Projectoproep ESF

In navolging van de adviezen van Vlor en SERV is op vraag van Minister van Werk in oktober 2018 een ESF-oproep gelanceerd rond duaal leren in het hoger onderwijs en het volwassenenonderwijs¹⁰. Via de oproep wil ESF **proefprojecten** financieren die verkennend werken rond de mogelijkheden en modaliteiten van duaal leren in het hoger onderwijs en in het volwassenenonderwijs.

De aanvraag werd gericht naar zowel koepelorganisaties, associaties, hogescholen, universiteiten, centra voor volwassenenonderwijs, sectororganisaties, werkgeversorganisaties, federaties en werkgevers. Met de oproep worden brede partnerschappen nagestreefd.

Het ESF heeft in totaal 14 projecten goedgekeurd: één project die een lerend netwerk organiseert en 13 die duale trajecten gaan uitwerken. Vier van de 13 projecten zullen een duaal traject uitwerken in het volwassenenonderwijs, negen in het hoger onderwijs (zowel graduaats-, bachelor- als masteropleidingen) en één in zowel hoger onderwijs als volwassenenonderwijs. Deze 13 projecten omvatten een voorbereidende fase van 6 maanden en een uitvoeringsfase in het schooljaar/academiejaar 2019-2020 waar er met de studenten en cursisten een duaal traject wordt doorlopen.

Het **lerend netwerk** wordt getrokken door het Departement Onderwijs en Vorming in samenwerking met SYNTRA Vlaanderen. Via dit lerend netwerk zullen de verschillende goedgekeurde projecten worden opgevolgd en begeleid, kunnen problemen of obstakels bij de uitvoering van de projecten worden gedetecteerd, wordt intervisie, informatie- en ervaringsdeling mogelijk, wordt netwerking gestimuleerd, kunnen beleidsaanbevelingen worden geformuleerd en kunnen antwoorden worden verzameld op vragen waar beleidsmatig nog geen antwoord op is en waar we concrete praktijken op het veld voor nodig achten.

De goedgekeurde projecten gingen van start op 5 maart 2019 en lopen voor een periode van 18 maanden.

2. PRINCIPES ALS UITGANGSPUNT

Deze nota heeft betrekking op het formele volwassenenonderwijs in de centra voor volwassenenonderwijs, erkend conform het decreet betreffende het volwassenenonderwijs van 15 juni 2007. In het eerder aangehaalde advies vraagt de SERV om duaal leren ook open te stellen voor de opleidingsaanbieders van beroepskwalificerende opleidingen buiten het beleidsdomein onderwijs. Hoewel deze nota zich focust op het duaal leren binnen het volwassenenonderwijs, kan er in het proces ook nagegaan worden of het ontwikkelde kader ook voor andere aanbodverstrekkers van opleidingen en vormingen voor volwassenen van toepassing kan zijn. Ook in duale trajecten die georganiseerd worden door ondernemingen, sectoren of andere

¹⁰ <https://www.esf-vlaanderen.be/nl/oproepen/duaal-leren-hoger-onderwijs-en-volwassenenonderwijs>

verstrekkers van opleidingen voor volwassenen, staat het hen vrij om hiervoor samen te werken met een centrum voor volwassenenonderwijs.

Om na te gaan hoe het uitgewerkte stelsel van duaal leren in het secundair onderwijs ook naar het volwassenenonderwijs vertaald kan worden, vertrekken we in deze nota van drie principes die als uitgangspunt bepalend zullen zijn in de opties die worden genomen.

Bij de uitrol van duaal leren in het volwassenenonderwijs streven we naar:

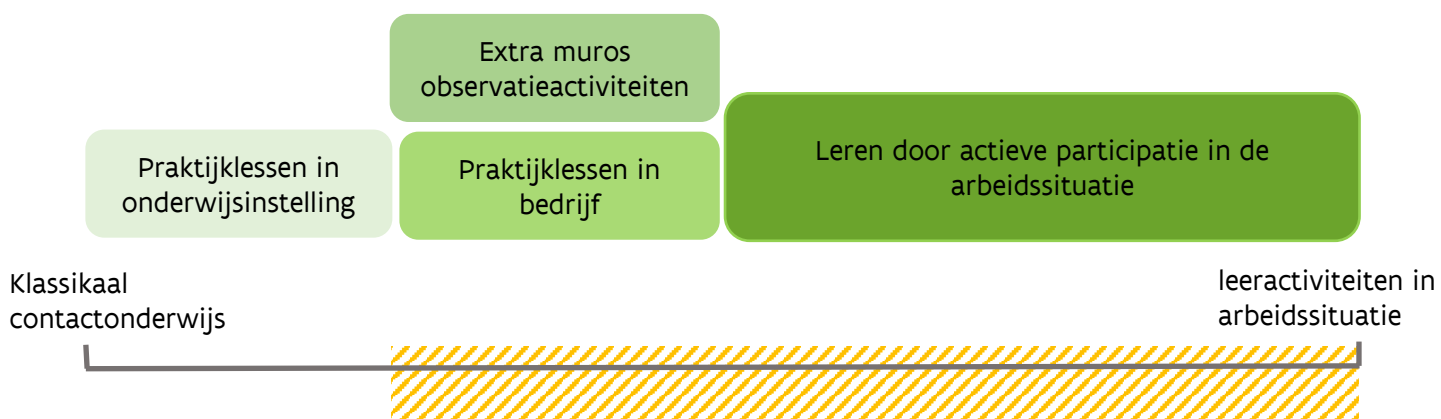
1. Duidelijke **verantwoordelijkheden** en een sterk **partnerschap** tussen Onderwijs en Werk, zowel op het Vlaamse niveau als tussen de onderwijsinstellingen en de ondernemingen en sectoren;
2. **Analogie en transparantie** met duaal leren zoals het werd uitgewerkt voor het secundair onderwijs, rekening houdend met de **eigenheid** van het volwassenenonderwijs;
3. Een hoge mate van **flexibiliteit** en **autonomie** voor de cursist, het centrum voor volwassenenonderwijs en de onderneming.

Bij de verdere overwegingen in deze nota, is het vanuit het perspectief van de ondernemingen belangrijk te **voorkomen dat er verdringingsscenario's ontstaan** m.b.t. lerenden op de werkplek: leerlingen in duaal leren in het secundair onderwijs, cursisten uit het volwassenenonderwijs, studenten uit het hoger onderwijs of werkzoekenden in opleidingstrajecten buiten onderwijs.

Deze startnota legt een aantal concepten vast, maar wil ook de mogelijkheid bieden om binnen deze krijtlijnen verder te onderzoeken welke van verschillende opties het grootste draagvlak geniet. Op verschillende plaatsen worden om die reden opties aangegeven en samenvattend een aantal te onderzoeken pistes opgesteld. Aan het eind van de nota wordt verder ingegaan op de verschillende stappen in het beleidsvoorbereidend proces.

3. TERMINOLOGISCHE AFBAKENING

Werkplekleren wordt in de Codex Secundair onderwijs omschreven als “leeractiviteiten die gericht zijn op het verwerven van algemene en/of beroepsgerichte competenties, waarbij de arbeidssituatie de leeromgeving is”. Daarmee dekt werkplekleren als begrip een brede lading.

De term 'werkplekleren' omvat met andere woorden de leeractiviteiten die in de arbeidssituatie plaatsvinden, cf. oranje arcering op de bovenstaande figuur. Of, anders gezegd, werkplekleren is een verzamelterm voor (ped)agogische methodieken die zich in de context van een arbeidsomgeving voordoen.

Duaal leren situeert zich op het einde van het continuüm van werkplekleren, en de term 'duaal' heeft steeds betrekking op een volledige opleiding. Duaal leren onderscheidt zich binnen het bredere werkplekleren doordat het werkplekleren in duale opleidingen niet gelijkgesteld wordt met een klassiek stageconcept, waarbij als sluitstuk van de opleiding in de opleiding aangeleerde competenties toegepast en inge oefend worden op de werkplek. In duaal leren worden er op de werkplek ook **nieuwe competenties** verworven en wordt er een terugkoppeling van deze leerervaringen in de opleiding voorzien.

In het uitgewerkte stelsel voor duaal leren in het secundair onderwijs, definieerde de Vlaamse regering duaal leren als volgt: "duaal leren: een opleidingstraject, waarbij het aanleren van competenties evenwichtig verdeeld is over een **werkplek** en een aanbieder duaal leren. Doel is het behalen van een **onderwijskwalificatie** of – als dat niet lukt – een **beroepskwalificatie**." (Codex Secundair Onderwijs, art. 357/2, 3°).

Het Vlaams Partnerschap Duaal leren in het secundair onderwijs noemt ook nog andere kenmerken voor duaal leren die kunnen doorgetrokken worden naar het volwassenenonderwijs:

- Duaal leren staat voor een **kwaliteitsvolle leerweg**, waarbij de kwaliteit wordt gewaarborgd door een mentor, een trajectbegeleider, de werking van partnerschappen, de evaluatie van de lerende en toezicht vanuit de overheid;
- met een **aanzienlijk deel werkplekleren**;
- die leidt naar een **relevante kwalificatie**, gebaseerd op een erkend leertraject;
- die gericht is op het verwerven van competenties van lerenden, die klaar zijn om via een duale weg te leren;
- waarvan het leren plaats vindt bij minstens één **onderneming** en één **opleidingsverstrekker**;
- waarvan de betrokken partijen **beide verantwoordelijk** zijn voor het aanleren van de competenties;
- waarbij gewerkt wordt met een **overeenkomst**;
- dat nauw **overleg en afstemming** vraagt tussen de lerende, de opleidingsverstrekker en de onderneming;
- waarvan de leerweg is afgestemd op de **arbeidsmarkt**;
- en die **gericht is op het doorstromen** naar/binnen de arbeidsmarkt, een ander leertraject of een vervolgopleiding.

In zijn advies over de uitrol van duaal leren naar het hoger onderwijs, stelt de SERV de volgende definitie voor: "Duaal leren in het hoger onderwijs is een geïntegreerd traject waarin academische en professionele vorming en werkervaring een geheel vormen. Studenten verwerven de competenties die leiden naar een kwalificatie van het hoger onderwijs zowel in

een onderwijsinstelling als in een onderneming. De onderneming is mee verantwoordelijk voor de opleiding en het behalen van de leerdoelstellingen en de (onderwijs)kwalificatie.”

Op basis van al deze elementen stellen we **de volgende definitie** voor duaal leren in het volwassenenonderwijs voor:

“Duaal leren in het volwassenenonderwijs is een geïntegreerd opleidingstraject waarin een algemene en professionele vorming en werkervaring een geheel vormen. Cursisten verwerven de competenties die leiden naar de kwalificatie zowel in een onderwijsinstelling als in een onderneming. De onderneming is mee verantwoordelijk voor de opleiding en het behalen van de leerdoelstellingen. De onderwijsinstelling blijft de eindverantwoordelijke voor deze leertrajecten.”

Voor het duaal leren in het volwassenenonderwijs streven we **naar minstens 1/3 van de opleiding** die op de werkplek moet verworven worden.

Niet onbelangrijk om op te merken is dat bovenstaande definitie van duaal leren in geen enkele optie een uitspraak doet over de **intensiteit** van het leertraject. Een opleiding in het volwassenenonderwijs kan duaal georganiseerd worden als een substantieel deel van de competenties op de werkvloer wordt verworven. Met andere woorden, als er op het niveau van de opleiding een voldoende aandeel van de opleiding in een werkcontext doorgaat, is het niet uitgesloten dat volwassenen die een job en gezin combineren en zich slechts één dag per week voor opleiding kunnen vrijmaken, dat ook in een duaal traject kunnen doen.

4. DUIDELIJKE VERANTWOORDELIJKHEDEN EN EEN STERK PARTNERSCHAP ONDERWIJS EN WERK

De realisatie van duaal leren in het volwassenenonderwijs vergt, net als in het secundair onderwijs, een intense samenwerking tussen de onderwijsinstellingen, de sectorale partnerschappen en de ondernemingen; elk optredend vanuit de eigen expertise en verantwoordelijkheid.

Onderwijs is eindverantwoordelijke voor het leertraject dat de cursist in staat stelt zijn (deel)kwalificatie te behalen. Een certificaat of diploma secundair onderwijs dat behaald wordt na een duaal opleidingstraject is immers gelijkwaardig aan een certificaat of diploma behaald wordt na het doorlopen van een regulier opleidingstraject.

De centra voor volwassenenonderwijs blijven eindverantwoordelijk voor de kwaliteit van de opleiding. Om duale opleidingstrajecten op een kwaliteitsvolle manier te kunnen organiseren, zal het cruciaal zijn om vanuit het centrum voor volwassenenonderwijs in te zetten op een goede opvolging en begeleiding van de cursist doorheen het hele opleidingstraject.

Het beleidsdomein Onderwijs en Vorming is verantwoordelijk voor:

- het regelgevend kader voor duaal leren in het volwassenenonderwijs, i.s.m. het beleidsdomein Werk;

- het ondersteunen van de centra voor volwassenenonderwijs bij de organisatie van opleidingen in duaal leren;
- monitoring en opvolging van duaal leren in het volwassenenonderwijs;
- en het mee sensibiliseren en stimuleren van de onderwijsinstellingen en (potentiële) cursisten met betrekking tot de mogelijkheden en de meerwaarde van duaal leren.

Het beleidsdomein Werk is verantwoordelijk voor de werkcomponent als onderdeel van het leertraject. Daarvoor

- bouwt Werk zijn netwerk van leerondernemingen verder uit, mobiliseert en appelleert met als doel sectoren en ondernemingen mede-eigenaar te maken van het hele systeem en met de ambitie om de leerwerkplekken zowel kwantitatief als kwalitatief naar een excellent niveau te brengen;
- Staat het in voor de globale monitoring m.b.t. de werkcomponent, zorgt voor de kruisbestuiving tussen alle lopende en geïnitieerde acties ter versterking van de werkcomponent binnen duaal leren en capteert en signaleert opportuniteiten, innovaties, trends van de toekomst, knelpunten, beleidssignalen (leer- en verbeterfunctie) aan de relevante partners;
- responsabiliseert en stimuleert het sectoren, (interprofessionele) sociale partners, werkgeversorganisaties en ondernemingen om samen sterke engagementen op te nemen, zodat duaal leren ook in het volwassenenonderwijs gevalideerd wordt door het bedrijfsleven.

Zowel sectoraal als regionaal is het van cruciaal belang dat onderwijsinstellingen, sectoren en ondernemingen elkaar maximaal kunnen vinden. Het **Vlaams Partnerschap Duaal Leren** en de **sectorale partnerschappen** zullen uitgebreid worden met vertegenwoordigers van het volwassenenonderwijs en krijgen o.a. de opdracht om leerwerkplekken te erkennen.

Om de nodige **synergie** zowel op het **centrale** als op het **regionale niveau** te voorzien zullen we nagaan of het voor onderwijsinstellingen en ondernemingen een meerwaarde zou zijn om regionale afstemming te faciliteren.

- ⇒ Het Vlaams Partnerschap Duaal Leren en de sectorale partnerschappen worden als centrale overlegstructuur uitgebreid met vertegenwoordigers van het volwassenenonderwijs.
- ⇒ We gaan na of het faciliteren van regionaal overleg m.b.t. duaal leren in het volwassenenonderwijs een meerwaarde kan bieden.

5. DE CURSIST

Het volwassenenonderwijs bereikt vandaag een heel heterogeen publiek: werkenden die willen bijspijkeren of die zich willen omscholen, ouderen die wensen bij te blijven, werkzoekenden, leerlingen van de derde graad secundair, anderstaligen, studenten hoger onderwijs, ... Deze heterogeniteit vraagt een breed palet aan agogische methodieken om zoveel mogelijk opleidingen op maat te kunnen aanbieden. Het volgen van een opleiding in duaal leren kan voor

bepaalde groepen cursisten de meest geschikte leerweg zijn. Voor anderen, die vandaag de stap naar het levenslang leren nog niet zetten, kan duaal leren ook een laagdrempelige **opstap naar levenslang leren** betekenen. Net zoals ook de strategische adviesraden aangeven, lijkt vooral de functionele en reële setting in de leerwerkplekken voor sommigen de meest efficiënte leerweg.

5.1. Het statuut van de cursist in duaal leren

De heterogeniteit van de doelgroep van het volwassenenonderwijs, vindt een weerspiegeling in de diverse statuten van cursisten. Om de rechtspositie van de cursisten in duaal leren veilig te stellen, is het noodzakelijk dat we voor elk statuut (vb. (niet-)uitkeringsgerechtigde, werkzoekende, (deeltijds) werkende, student,...) onderzoeken in welke mate er **sociale rechten** worden opgebouwd, welke rechten en verwachtingen het statuut met zich meebrengt, etc. en waar er aanpassingen aan de vigerende regelgeving wenselijk is.

Het scheppen van transparantie en duidelijkheid in de verschillende statuten en de consequenties ervan wordt ook door de beide strategische adviesraden nadrukkelijk onderstreept.

5.2. Leervergoeding

Ook met betrekking tot het al dan niet voorzien van een vergoeding voor de cursist in duaal leren, spelen verschillende aspecten mee. Enerzijds bestaan er binnen het volwassenenonderwijs al vele vormen van samenwerking met bedrijven, die maximaal gecontinueerd moeten kunnen worden. Anderzijds wensen we verdringingsscenario's te vermijden van leerlingen of studenten in duale leertrajecten of werkzoekenden in een opleidingstraject buiten onderwijs.

Een ander aandachtspunt is dat er vandaag tegelijkertijd ook financiële tegemoetkomingen bestaan voor bedrijven om werkzoekenden op te leiden.

Al deze elementen moeten in acht genomen worden bij het maken van de keuze voor een **vergoedingsmechanisme** voor volwassenen in duale opleidingen. We onderzoeken of het wenselijk en mogelijk is om gebruik te maken van het federaal sokkelstatuut, voor alternerende lerenden en onder welke voorwaarden cursisten als werkzoekenden en werkenden hun juridische rechten en plichten kunnen behouden of verbeteren.

5.3. Matching

Om elke cursist met een onderneming te matchen is het belangrijk dat de onderwijsinstellingen in partnerschap met de ondernemingen een goed matchingsysteem uitwerken. De geleerde lessen en ontwikkelde methodes in het kader van de proefprojecten bij duaal leren in het secundair onderwijs, kunnen vertaald en meegenomen worden naar het volwassenenonderwijs.

Voor cursisten die nog wat verder af staan van de arbeidsmarkt, kunnen centra voor volwassenenonderwijs initiatieven uitwerken om die afstand te overbruggen: we denken daarbij aan een voorbereidend traject geletterdheidsondersteuning in samenwerking met een centrum voor basiseducatie, of een geïntegreerd traject waarin ook competenties zoals leren leren aangeboden worden, ... om ook voor hen de toegang tot onderwijs via duaal leren kan mogelijk maken.

⇒ We gaan na welke interferentie er mogelijk kan zijn tussen het duale leertraject in het volwassenenonderwijs en de bestaande sociale statuten, alsook onder welke voorwaarden cursisten hun juridische en sociale rechten en plichten kunnen behouden of verbeteren.

6. CURRICULUM

Zoals eerder gesitueerd (cf. 1.3.1) organiseren centra voor volwassenenonderwijs opleidingen op basis van de door de Vlaamse regering goedgekeurde opleidingsprofielen. Voor de beroepsgerichte opleidingen in het volwassenenonderwijs is de erkende beroepskwalificatie, opgesteld door de beroepssectoren, het referentiekader. De opleidingsprofielen verdelen de competenties uit de beroepskwalificatie in modules, met per module de vermelding van de duurtijd om de competenties aan te leren. Aangezien de methode van organisatie van de opleidingen (in contactonderwijs, via afstandsonderwijs, in werkplekleren, ...) tot de autonomie van de centra behoort, leggen de opleidingsprofielen over de methode niks vast¹¹.

Het modulaire systeem laat een grote mate van flexibiliteit toe om duale trajecten te organiseren. Bij de ontwikkeling van de opleidingsprofielen in ontwikkelcommissies worden zowel de pedagogische begeleidingsdiensten als de sectorale partners betrokken. De ontwikkelcommissie lijkt dan ook het uitgelezen forum waar de vertegenwoordigers van de aanbodverstrekkers binnen onderwijs en de beroepssectoren voor elk specifieke opleidingsprofiel nagaan of het haalbaar is dat 1/3 van de competenties op de werkvloer kunnen aangeleerd worden. Hierbij zullen de beroepssectoren, net als de pedagogische begeleidingsdiensten van het volwassenenonderwijs, een beslissende stem hebben. In voorkomend geval kan de ontwikkelcommissie in het opleidingsprofiel afwijken van het 1/3-streefdoel.

Duaal leren in het volwassenenonderwijs zal mogelijk zijn voor alle beroepsopleidingen die gebaseerd zijn op een erkende beroepskwalificatie, al dan niet als onderdeel van een onderwijskwalificatie (m.a.w. in combinatie met aanvullende algemene vorming). Vandaag zijn er in het volwassenenonderwijs een vijftigtal zo'n opleidingen en bij de actualisering van de opleidingsprofielen wordt prioriteit gegeven aan de opleidingen waarvoor een erkende beroepskwalificatie beschikbaar is.

7. KWALITEITSZORG IN DUAAL LEREN

Iedere studiebekrachtiging van een cursist moet aan dezelfde kwaliteitsnormen voldoen, ongeacht welke organisatievorm hij heeft doorlopen. De centra voor volwassenenonderwijs blijven ook bij duale trajecten de eindverantwoordelijke voor de kwaliteit van de opleidingen. Het zijn tenslotte de onderwijsinstellingen die de onderwijs/beroepskwalificatie uitreiken.

¹¹ Uitzonderlijk legt het opleidingsprofiel stage of werkplekleren vast, bijvoorbeeld ingeval het om een gereguleerd beroep gaat of op uitdrukkelijke vraag van de betrokken beroepssectoren.

Het kwaliteitskader voor duaal leren in het volwassenenonderwijs bestaat uit enerzijds een erkenning van de onderneming waarmee de onderwijsinstelling en de cursist een overeenkomst sluiten en een toezicht na erkenning.

7.1. Erkenning van de werkplek

Kwaliteitsvolle leerwerkplekken zijn een cruciale succesfactor bij de organisatie van duaal leren. Daarom zullen de werkplekken voor duale trajecten in het volwassenenonderwijs erkend worden naar analogie met duaal leren in het secundair onderwijs. Net zoals in het secundair onderwijs krijgt het Vlaams Partnerschap Duaal Leren hiervoor de verantwoordelijkheid samen met de sectorale partnerschappen¹².

Eén van de erkenningsvoorwaarden van duaal leren in het secundair onderwijs is de verplichte mentoropleiding. Ook voor het volwassenenonderwijs trekken we dit principe door. We onderzoeken of sectoren/werkactoren ook voor leerbedrijven die in duaal leren samenwerken met het volwassenenonderwijs een mentoropleiding kunnen voorzien. Waar nodig wordt de mentoropleiding aangepast aan de doelgroep van volwassen cursisten.

7.2. Toezicht op het opleidingstraject na erkenning van de leerwerkplek

De onderwijsinspectie is, conform het decreet betreffende de kwaliteit van onderwijs van 8 mei 2009, bevoegd voor het toezicht op de kwaliteit van het onderwijsaanbod in de centra voor volwassenenonderwijs. Tegelijkertijd is het organiseren van opleidingen in duaal leren een gezamenlijke verantwoordelijkheid van de onderwijsinstelling en de ondernemingen en beroepssectoren.

Gelet op deze gedeelde verantwoordelijkheid zal voor het kwaliteitstoezicht op opleidingen in duaal leren in het volwassenenonderwijs een soortgelijk kader uitgewerkt worden als het toezichtskader op duaal leren in het secundair onderwijs. Dat toezicht zal gebeuren door een **gemengd team van de onderwijsinspectie en toezichthouders binnen het beleidsdomein Werk**.

Het centrum voor volwassenenonderwijs, de cursist en de onderneming sluiten een overeenkomst die de rechten en plichten van elke partij, alsook de opleidingsdoelstellingen bevat. In de overeenkomst worden alle leerresultaten van de duale opleiding opgenomen met een vermelding van welke competenties/leerresultaten op de leerwerkplek aangeleerd zullen worden. Als de onderneming bepaalde competenties/leerresultaten niet kan aanleren, dan remediëren de centra: de student kan de leerresultaten behalen in de onderwijsinstelling of er wordt een samenwerking aangegaan met een andere onderneming.

We stellen ook een modelovereenkomst op die ter beschikking gesteld zal worden aan de instellingen.

¹² Erkenningen en controle op de uitvoering van de overeenkomsten op de werkplek worden door het Vlaams Partnerschap Duaal Leren gedelegeerd aan 16 sectorale partnerschappen. Taken die bij het Vlaams Partnerschap blijven kunnen door dat partnerschap gedelegeerd worden aan SYNTRA Vlaanderen, bijvoorbeeld indien bepaalde ondernemingen niet onder 1 van de 16 sectorale partnerschappen vallen. (<https://www.syntravlaanderen.be/vlaams-partnerschap-duaal-leren-en-sectorale-partnerschappen>)

- ⇒ Voor de uitrol van duaal leren naar het volwassenenonderwijs gaan we na welke de erkenningscriteria zijn en hoe het Vlaams Partnerschap Duaal Leren en de sectorale partnerschappen de leerwerkplekken kunnen erkennen en de erkenningsvoorwaarden kunnen opvolgen.
- ⇒ We gaan na of sectoren/werkactoren bereid zijn mentoropleidingen aan te bieden, aangepast aan de volwassen doelgroep.
- ⇒ We gaan na hoe het kwaliteitstoezicht in gemengd team concreet vorm kan krijgen;
- ⇒ We stellen ook een modelovereenkomst op die ter beschikking gesteld zal worden aan de instellingen.